

Janina Kawałczewska

RCEE w Płocku

Organizacje pozarządowe na rzecz zrównoważonego rozwoju – ich współpraca ze szkołami

Organizacje ekologiczne są organizacjami społecznymi, z założenia nie nastawionymi na zysk, działającymi w interesie publicznym, przeznaczającymi swoje dochody na cele statutowe. Są to zrzeszenia niezależne, działające poza strukturami politycznymi i poza strukturami administracji publicznej.

Dla uznania organizacji za ekologiczną konieczne jest, aby ochrona środowiska była jej celem statutowym (nie musi być przy tym to jedyny cel) lub celem zapisanym w regulaminie organizacji (dotyczy tzw. stowarzyszeń zwykłych, działających w oparciu o regulamin, a nie statut).

W Polsce w ochronie środowiska organizacje społeczne powstawały jeszcze przed I wojną światową. Wówczas organizacje miały charakter lokalny. W okresie międzywojennym powstające organizacje były nastawione na krzewienie oświaty przyrodniczej i ochronę pomników przyrody (Liga Ochrony Przyrody).

Po II wojnie światowej organizacje ekologiczne powstawały bardzo żywo, a zakres ich zainteresowań był różny - od działań lokalnych do rozwiązywania problemów ogólnonarodowych .

Obecnie w Polsce funkcjonuje około 1000 organizacji proekologicznych -zarówno takich, które tradycją sięgają do okresu przedwojennego, jak i stosunkowo młode, powstałe w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Jedną z nich jest Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku.

Zakres aktywności i sposób działania organizacji proekologicznych jest różny. Poszczególne organizacje występują pod hasłami bezpośredniej i pośredniej ochrony środowiska, wykorzystania odnawialnych źródeł energii, prowadzenia rolnictwa ekologicznego, itp. Akceptują one różne wartości: moralne, etyczne, ekonomiczne, społeczne i przyrodnicze. Najczęściej podchodzą tradycyjnie do zagadnień ochrony środowiska, zmierzając do wyeliminowania szkodliwych dla środowiska zachowań, pokazując często, że dotychczasowy rozwój cywilizacyjny wiedzie ludzkość do fizycznej zagłady. Ostatnimi laty powstają

organizacje lansujące nowy styl życia, poszukujące nowych systemów wartości, innego stosunku człowieka do świata istot żywych, innych stosunków międzyludzkich.

Wśród organizacji proekologicznych w Polsce nie ma sprzeczności, jeśli chodzi o cele działania. Występują jednak różnice pod względem form, metod i stylu działania. Obecnie obowiązujące przepisy zapewniają uspołecznienie ochrony środowiska, dostęp społeczeństwa, w tym organizacji ekologicznych, do informacji o środowisku i jego ochronie. Jednak z przeszłości wywodzi się pewna nieufność pomiędzy organizacjami pozarządowymi a administracją publiczną.

Obecnie w Polsce wyróżniamy następujące grupy ekologiczne:

- ◆ **powstałe w celu prowadzenia długofalowej, obejmującej wiele problemów ekologicznych, działalności** dotyczących podstawowych sfer aktywności społeczeństwa, konsumpcję, produkcję i podział dóbr. Organizacje te najczęściej deklarują chęć współdziałania z administracją publiczną w celu wdrażania skutecznych programów proekologicznych,
- ◆ **powołane do załatwienia jednej sprawy**, zlikwidowania konkretnego zagrożenia, ograniczone zakresem działania do pewnego terenu i konkretnego problemu. Organizacje te najczęściej kontestują decyzje administracji publicznej, starają się wpływać na to, aby wycofała się z decyzji, których efekty mogą naruszać stan środowiska przyrodniczego,
- ◆ **grupy społeczne traktujące problematykę ekologiczną jako okazję do propagowania swojej organizacji, zdobycia popularności**. Ochrona środowiska stanowi dodatkową dziedzinę ich aktywności,
- ◆ **organizacje i ruchy społeczne udzielające poparcia innym ruchom nakierowanym na realizację celów proekologicznych**. Ochrona środowiska nie jest głównym motywem ich działania.

Wśród celów deklarowanych przez społeczne ruchy proekologiczne w Polsce dominują:

- **edukacja ekologiczna**, która ma za zadanie zmienić stan świadomości ekologicznej społeczeństwa pokazując, że od sposobu postępowania każdego człowieka i naszych wyborów konsumenckich zależy stan środowiska przyrodniczego,
- **działania na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska**,
- **tworzenie nowych koncepcji zrównoważonego rozwoju** gmin, powiatów
- i naszego kraju.

W/w rodzaje działalności wynikają ze statutowych bądź regulaminowych obowiązków organizacji pozarządowych. Polskie prawo stwarza organizacjom

pozarządowym szeroką możliwość aktywnej działalności. **Członkowie organizacji mogą między innymi:**

- składać skargi w trybie kodeksu postępowania administracyjnego, będące wyrazem inicjatywy obywatelskiej w zakresie ochrony środowiska,
- uczestniczyć w pracach rad nadzorczych Narodowego i Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w Wojewódzkich Radach Ochrony Przyrody i Państwowej Radzie Ochrony Przyrody,
- składać wnioski do administracji w sprawach ochrony przyrody,
- żądać wszczęcia postępowania administracyjnego i uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym na prawach strony,

zgłaszać wnioski do administracji publicznej mające na celu ochronę środowiska w działalności inwestycyjnej i eksploatacyjnej, poprawy stanu środowiska, współdziałać z administracją publiczną w opracowaniu i realizacji programów i planów działania zmierzających do poprawy stanu środowiska.

Niewiele organizacji korzysta z tych szans. Bywa też, że administracja publiczna, mimo obowiązków ustawowych, nie docenia znaczenia społecznej aktywności organizacji ekologicznych. Jednakże administracja rządowa i samorządowa bez poparcia społecznego ma niewiele szans na przeciwstawienie się naciskom lobby przemysłowo-gospodarczego.

Brak społecznego poparcia pozbawia administrację dopływu informacji i znajomości społecznej akceptacji podejmowanych działań.

Znaczenie organizacji pozarządowych proekologicznych w ochronie środowiska wzrasta w ostatnich latach, a będzie jeszcze większe po pełnym wdrożenia znowelizowanego prawa uwzględniającego dyrektywy unijne oraz postanowienia Konwencji z Aarhus, wyrażone w ustawie z dnia 3.X.2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenie oddziaływania na środowisko.

W/w problemy działalności organizacji ekologicznych charakterystyczne są także dla Mazowsza Płockiego. Region płocki obejmujący powiaty: płocki, sierpecki, gostyński, sochaczewski, płoński i miasto Płock ze względu na cenne wartości przyrodnicze, zasoby ludzkie, potencjał gospodarczy i społeczny zasługuje na to, aby wdrażać tu zasadę ekorozwoju. Wpisują się w nią doskonale działania samorządów, biznesu, administracji rządowej, szkół, organizacji pozarządowych mające na celu ochronę środowiska, zasobów gospodarczych, kulturowych i społecznych. Ochrona środowiska realizowana w ujęciu częściowym jako ochrona przyrody, wód, powietrza lub edukacja ekologiczna jako narzędzie kształtowania społecznej świadomości ekologicznej przestało wystarczać. Realizując zadania związane z ekorozwojem sięgamy do ustaleń konferencji w Rio de Janeiro, Johannesburga, I i II polityki ekologicznej państwa, szóstego programu działania Unii Europejskiej – „Środowisko 2010: nasza przyszłość, nasz wybór”, Strategii zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej, dokumenty „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013” i innych dokumentów ONZ, UE i Polski. Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku od

15 lat prowadzi edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju. Realizując w Regionie Płockim zrównoważony rozwój, zwracam uwagę na:

- efektywne wykorzystanie zasobów,
- minimalizację wykorzystywania zasobów,
- minimalizację ilości wytworzonych odpadów, ich recykling,
- ograniczenie emitowanych zanieczyszczeń,
- ochronę bioróżnorodności,
- dostęp społeczeństwa do dobrej jakości wody, żywności, paliw po rozsądnych cenach,
- ochronę zdrowia,
- bezpieczeństwo mieszkańców,
- dostęp do kultury i rozrywki,
- rozwój społeczeństwa informacyjnego, uczestniczącego w podejmowaniu decyzji i aktywizującego grupy społeczne do działań ekorozwojowych,
- kształtowanie i ochronę krajobrazu,
- rozwój turystyki i rekreacji.

Naturalnym naszym sojusznikiem we wdrażaniu zasady zrównoważonego rozwoju są szkoły. W ostatnich latach realizowaliśmy następujące programy skierowane do nauczycieli, dyrektorów szkół i bezpośrednio uczniów:

- program „Krań” uwzględniający aktywizację społeczności lokalnych do działań na rzecz ekorozwoju,
- „Sięgnij po Słońce” – ukazujący sposób wykorzystania energii odnawialnej przez społeczność wiejską metodą „zrób to sam” (zestawy kolektorów słonecznych zamontowano w pierwszej kolejności na budynkach szkolnych),
- racjonalne gospodarowanie odpadami komunalnymi, niebezpiecznymi, wielkogabarytowymi, opakowaniowymi (konkursy, kalendarze, ulotki, szkolenia),
- „Płocka akademia ekologii uczy segregować odpady i chronić środowisko przyrodnicze”, ukazujące zasady racjonalnej gospodarki odpadami i walory przyrodnicze Doliny Wisły, zasady rozwoju zrównoważonego społeczności lokalnych,
- „Ku zrównoważonemu rozwojowi gmin Mazowsza”, pokazujący współpracę gmin ze społecznościami lokalnymi w celu rozwoju zrównoważonego rozwoju gmin,
- „Działaj Lokalnie IV, V, VI Program Polsko – Amerykańskiej Fundacji Wolności” wspierający działania grup lokalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju,

- „Dolina Wisły ostoją ginących gatunków zwierząt” informujący szkoły, społeczności gmin nadwiślańskich o chronionych gatunkach fauny w Dolinie Wisły i sposobach jej ochrony,
- szkolenia i warsztaty dla nauczycieli, pracowników administracji samorządowej z zakresu wdrażania prawa ekologicznego i stosowania najlepszych dostępnych technologii
- konferencje i seminaria dotyczące opracowania i realizacji strategii rozwoju, programów ochrony środowiska i planów gospodarki odpadami, roli mediów w kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- imprezy ekologiczne plenerowe organizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Ziemi, Sprzątania Świata uwzględniające w tematyce wiodącej najważniejsze problemy ekologiczne np. „Klimat w potrzebie”, „Wygraj z azbestem”.

Większość w/w programów kończyliśmy wydawnictwami, scenariuszami zajęć, które przekazaliśmy uczestnikom zajęć i do biblioteki naszego Centrum.

Oto nasze niektóre wydawnictwa:

- Poradnik – Jak własnymi siłami opracować gminne i powiatowe programy ochrony środowiska,
- Poradnik dla konstruktora i użytkownika kolektorów słonecznych „Sięgnij po słońce”,
- Poradnik edukacji ekologicznej oparty na społecznościach – wyzwania i sukcesy,
- Śmieci – co tydzień pomysł dla początkujących sprzątaczy,
- Scenariusze edukacji ekologicznej dla przedszkoli i nauczania zintegrowanego,
- Jak znaleźć się w kręgu edukacji ekologicznej?,
- Polsko – amerykański program edukacji ekologicznej Krąg – zbiór scenariuszy,
- Poradnik – Woda – płynąca przestrzeń i nektar życia,
- W europejskim parku zrównoważonego rozwoju,
- Grudki drożdży. Scenariusze edukacji w dobie zrównoważonego rozwoju,
- Ludziom i naturze. Przez edukację do zrównoważonego rozwoju,
- Kalendarze edukacyjne,
- Poradnik młodego ekologa,
- foldery, ulotki, biuletyn edukacyjny związane z gospodarką odpadami, działaniem na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- Albumy - Brudzeński Park Krajobrazowy, Z Wisłą nasza przyszłość,
- widokówki – Ptaki Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego.

Realizując projekty, staramy się stworzyć wśród dzieci, młodzieży, nauczycieli, administracji rządowej i samorządowej, rodziców, organizacji społecznych, lokalnych społeczności (sołtysów, kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych), studentów i emerytów platformę współpracy i wymiany informacji oraz inicjować i podejmować działania służące budowaniu świadomości na temat zrównoważonego rozwoju w środowiskach lokalnych (sołectwie, mieście, gminie, powiecie). Staramy się pokazywać, jak znaleźć harmonię między aspektami: społecznymi, przyrodniczymi, kulturowymi i gospodarczymi w każdym ludzkim działaniu – dziś i w przyszłości. Staramy się dostarczać uczestnikom naszych projektów odpowiednie metody, narzędzia i umiejętności, które pozwolą na zgłębienie nowych procesów zachodzących w świecie oraz nauczą dokonywać krytycznych wyborów. Chcemy nauczać dzieci i młodzież, głównej prawdy, że chodzi nam o ich rozwój, o ich przyszłość w harmonijnie rozwijającym się środowisku. Uczestników naszych projektów staramy się nauczać wartościowania złożonych kwestii społecznych, ekologicznych i gospodarczych, analizowania różnych stanowisk w danej sprawie, zrozumienia różnorodnych przyczyn, którymi kierują się w swoich wyborach różne osoby, rozwiązując określone problemy. Uczymy lokalne społeczności oceniać ich potrzeby, określać problemy i sposoby ich rozwiązywania, a następnie zaplanować działania i wdrażać je w życie przy pomocy naszych projektów (np. „Działaj Lokalnie”). Uczymy więc poszanowania innych, odpowiedzialności i partnerstwa.

Efektom naszych działań są:

- liczne grupy liderów środowiskowych w lokalnych społecznościach,
- zrealizowane przedsięwzięcia służące lokalnym społecznościom,
- opracowane przez gminy i powiaty programy ochrony środowiska i plany gospodarki odpadami, sprawozdanie z ich realizacji, a obecnie – aktualizacja,
- wybudowane ścieżki edukacyjno – przyrodnicze (piesze i rowerowe),
- zainstalowane kolektory słoneczne, indywidualne oczyszczalnie ścieków, kompostowniki,
- zebrane selektywnie odpady, zlikwidowane „dzikie wysypiska” odpadów,
- „mądrzejsi” ludzie, wrażliwi na problemy środowiskowe, umiejący korzystać z dostępu do informacji o środowisku,
- w bibliotece mamy zgromadzone ponad 4 tys. woluminów, a korzysta z niej ponad 500 osób rocznie.

W/w działania mogliśmy zrealizować dzięki pomocy finansowej z: WFOŚiGW w Warszawie, NFOŚiGW, Funduszy Unii Europejskiej w ramach programu Środki Przejściowe, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (Fundusz Inicjatyw Obywatelskich), samorządów: woj. mazowieckiego, powiatu plockiego i M. Płocka, przedsiębiorstw – Energa Operator S.A.,

Wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju w Regionie Płockim to proces długotrwały i interdyscyplinarny wymaga współpracy wielu partnerów i wspólnych działań na rzecz:

- rozwoju obszarów wiejskich, miasta Płocka i innych miast,
- rozwoju turystyki,
- ochrony środowiska
- promocji regionu,
- aktywności społeczności lokalnych,
- ochrony i popularyzacji i dziedzictwa kulturowego.

Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku podpisało Porozumienie z Powiatem Płockim i Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego w sprawie powołania Partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju Regionu Płockiego, co pozwoli na bardziej efektywny ekologicznie, gospodarczo i społecznie rozwój lokalny. Wszystkie nasze działania uwzględniają realizację zadań wynikających z podpisanego porozumienia. W załączniku – porozumienie z Uniwersytetem Centrum Badań nad Środowiskiem Przyrodniczym.